

М.О. Панкова

*чл.-кор. АЕН України,
м. Запоріжжя*

ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОСТІРУ

Вступ. Інвестування належать до одних з найважливіших питань, від яких залежить функціонування й розвиток промисловості. Завдяки інвестиціям розширюють й удосконалюються виробничі потужності та основні фонди, забезпечуються необхідні пропорції. Інвестиційні рішення мають забезпечити успішне функціонування виробництва в майбутньому. Вони потребують використання сучасних методів аналізу для вибору оптимальних

напрямків і шляхів розвитку виробництва на перспективу з урахуванням об'єктивних закономірностей.

Питанням розвитку інвестиційного процесу, ролі інвестиційної політики в економічному відтворенні, проблемам прискореної виходу з економічної кризи присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів: В. Андрійчука, В. Будкіна, В. Геєця, Б. - Губського, В. Єременка, Д. Лук'яненка, Г. Климка,

Таблиця 1

Показники розвитку світової економіки 1980–2007 рр. (1)

Показник	Обсяг, млрд.дол				Ріст,рази	Середньорічні темпи росту,%
	1980	1990	2000	2007	1980–2007	1980–2007
Світовий ВВП	10951	21813	32001	54891	5	6,1
Експорт товарів	2080	4144	7680	13619	6,5	7,2
Прямі закордонні інвестиції	53	204	1518	2139	40,4	14,7

Ю. Пахомова, О. Плотнікова, А. Рум'янцева, А. Семенова, В. Супруна, М. Чумаченка та інш. Але аналіз останніх досліджень свідчить о наявності невирішених та появи нових проблем, що ще більше ускладнює ситуацію з забезпеченням розвитку інноваційно-спрямованих інвестиційних процесів в Україні, відсутність достатньо розвинутої науково-методологічної бази формування інноваційної системи.

Як і інші види економічної діяльності, прямі іноземні інвестиції (ПІІ) переживають драматичні зміни з кінця 2008 року. Надзвичайна економічна та фінансова криза привела до найсерйозніших проблем за останні десятиліття. Поставлені під сумнів можливості ТНК розширювати інвестиції за кордоном. Падіння потоків ПІІ відбулося під впливом зменшення їх прибутковості, скорочення фінансових ресурсів, збільшення економічних і фінансових ризиків.

Це, у свою чергу, викликає стурбованість серед приймаючих країн — особливо країн, що розвиваються — які сильно залежать від міжнародних інвестицій в фінансування їх внутрішнього зростання та створення робочих місць. Основними питаннями які турбують у після кризовий період є: як криза вплинула на потоки ПІІ, які галузі будуть найдовше відходити від кризи. Відповіді на ці запитання по різних регіонах світу будуть відрізнятися.

Постановка задачі. Актуальність означених завдань та необхідність проведення подальших досліджень інвестиційних процесів зумовили вибір теми і мети дослідження. Метою даної публікації є дослідження тенденцій інвестиційної політики країн світу та аналіз напрямків трансформації цієї політики на сучасному етапі.

Результати. Міжнародна міграція капіталу почала активно розвиватися в період становлення світового господарства. Доповнюючи міжнародну міграцію товарів, воно ставало поступово невід'ємною рисою сучасної світової економіки. На сучасному етапі міжнародний рух капіталу є визначальним елементом у функціонуванні світової економіки, розвитку інших форм міжнародних господарських зв'язків.

Згідно з оцінками експертів, в останні кілька десятиліть середній темп зростання прямих закордонних інвестицій перевершував середній темп зростання світового ВВП в 2,4 рази (див. табл.1), а середньорічні темпи зростання міжнародної торгівлі істотно перевищували середньорічні темпи зростання обсягів виробництва у світі.

Переміщення капіталу за кордон (вивезення капіталу) являє собою процес, в ході якого відбувається вилучення частини капіталу з національного обороту однієї країни і приміщення їх у різних формах (товарній, грошовій) у виробничий процес та обіг іншої, приймаючої країни. Серед причин переміщення капіталу за кордон виділяється його відносна надмірність у власній країні, країні-донорі. Це дозволяє розмішувати капітал за кордоном у пошуках порівняно більшої прибутковості і отримувати при цьому дохід як у формі дивіденду, так і відсотка.

Прямі інвестиції справляють істотний вплив як на всю світову економіку, так і на її серцевину — міжнародний бізнес. Згідно з офіційними даними, за період з 1914 р. до кінця другої світової війни закордонні капіта-

ловкладення збільшилися на 1 / 3. Потім вони подвоювалися за кожні 10 років, потім — за 6–7 років. За чверть століття (з середини 50-х років) вони зросли в 4 рази, і в 80-ті роки світ вступив приблизно з 450 млрд. доларів подібних вкладень. У 1990 р. був досягнутий рубіж в 1,7 трлн. доларів, тобто відбулося майже 4-кратне їх зростання тільки за одне десятиліття. У 1996 р. загальна сума накопичених прямих зарубіжних інвестицій наблизилася до 3 трлн. доларів США, в 2008, у зв'язку з кризою вони склали 2,1 млрд. дол.

Настільки високі темпи зростання прямих інвестицій пов'язані насамперед із зрушеннями в світовому господарстві. Транснаціональні корпорації почали вивозити за кордон не капітал в колишніх формах, а виробництво, причому пріоритет віддається не тільки можливості отримання прибутку, а й тривалого характеру такого отримання.

На сучасному етапі приблизно 9 / 10 прямих інвестицій у світі контролюються міжнародними корпораціями. Зараз загальна сума прямих зарубіжних інвестицій, які знаходяться в структурах ТНК, досягла 2,7 трлн. доларів США в 1995 р., в 2005 р. 8.1трлн. дол (2). Кількість таких господарюючих суб'єктів у світі на кінець 1995 року складало 39 тис. та 270 тис. зарубіжних філій, на початку 21 століття кількість ТНК вже складало 63 тис. ед., а кількість зарубіжних філій 800тис. од.

На сучасному етапі практично всі країни є як експортерами, так і імпортерами прямих інвестицій. Однак інвестиційні потоки надзвичайно не рівномірні (табл.2)

Більшість країн, що розвиваються пережила фінансову кризу добре і, до кінця 2010 року, багато країн, що розвиваються, країни з ринковою економікою були відновлені або були близькі до відновлення потенціал росту до кризового періоду, але стійкі проблеми фінансового сектору в деяких країнах з високим доходом все ще становлять загрозу для економічного зростання і вимагають термінових заходів політиків.

Країни, що розвиваються досягли зростання 7 % в 2010 році, і 6 % в 2011 році за прогнозами, що становить більш ніж у два рази перевищення швидкості прогнозованих показників для країн з високим доходом. У більшості країн з низьким доходом ВВП виріс на 5,3 % в 2010 році. Їх перспективи, за прогнозами, ще більше зміцнюються, із зростанням на 6,5 % в обох 2011 і 2012 роках, відповідно. У багатьох країн з високим рівнем

Таблиця 2

Структура експорту інвестицій

Група країн	Частка в експорті ПІІ, %				
	1960	1985	1990	2000	2007
Економічно розвинуті країни	99	95	90	76	60
Країни що розвиваються	1	5	15	24	40
Увесь світ	100	100	100	100	100

доходів і розвитку Європи і Центральної Азії, зростання у 2009–2010 р. було скромним, враховуючи розмір спаду у 2008 році. У результаті, незважаючи на два роки агресивної фінансової та монетарної політики стимулювання, безробіття залишається на високому рівні і сукупне зростання стримується необхідністю реструктуризації після кризи. Підтверджуються ці висновки тим, що більшість вільних потужностей у світовій економіці зосереджена у країнах з високим рівнем доходів і розвитку Європи і Центральної Азії.

Країни, що розвиваються стикаються з трьома основними короткостроковими ризиками: напруженість європейських фінансових ринків, мінливістю потоків капіталу і зростанням цін на продовольство. Повторення фінансової кризи, може поставити під загрозу відновлення як в країнах, що розвиваються, так і в розвинених країнах.

Потоки капіталу в країни, що розвиваються у 2010 році були більш цікавими інвесторам, частково тому, що низькі відсоткові ставки. Чисті міжнародні потоки капіталу і облігацій країн, що розвиваються зросли в 2010 році на 30 %, після падіння на 40 % в 2009 році. Особливу роль в цьому зростанні зіграли інвестиційні потоки Південь-Південь, особливо з Азії.

Мінливості товарних цін, особливо у відношенні продуктів харчування, постійно становили ризик для стабілізації і зростання країн. Ескалація цін на енергоносії, може призвести до реального скачку цін на продовольство в країнах, що розвиваються. Однак, у той час як світові ціни на продовольство виросли, аналіз свідчить, що в реальному вираженні, зростання значно менше, ніж у номінальному вираженні. Таким чином, ситуація з світовими цінами залишається керованою.

У перспективі, країнам необхідно перемістити фокус від короткострокового кризового регулювання в бік заходів, які стосуються основних (і важко розв'язуваними) структурних проблем. Глобальні перспективи ПІІ в середньостроковій перспективі досить оптимістичними. ТНК можуть поступово відновити інвестиційні плани, хоч і помірковано. Крім того, криза не вплинула на загальну тенденцію до подальшої інтернаціоналізації діяльності компаній. Наприклад, майже 48 % респондентів ТНК заявили, що вони планують більш половини своїх інвестицій за кордоном в 2011 році, в порівнянні з лише 41 % в 2008 році. Ця тенденція до більшої інтернаціоналізації відноситься до таких сфер, які в даний час менш інтернаціоналізації, таких як дослідження та розробки. Найбільш постраждали від кризи європейські ТНК, тому їх прогнози трохи менш оптимістичні, ніж у середньому, і навпаки, у ТНК країн, що розвиваються, відтік ПІІ був менший у 2008 році, що вказує на більший динамізм на майбутні три роки, ніж компанії з інших регіонів (Джерело: ЮНКТАД обстеження). У майбутньому ТНК планують приділяти більше уваги регіонам що розвиваються, таким як Азія і Латинська Америка. Дослідження показує, що ТНК очікують відновлення прямих іноземних інвестицій, почалось це повільно в 2010 році і набирає обертів в 2011 році. Це пояснюється триваючими сприятливими тенденціями, такими як зростаюча інтернаціоналізація ТНК.

Короткострокове падіння росту ПІІ має особливе значення для розвинених країн, негативний вплив цієї тенденції посилюється пріоритетністю інвестицій на користь ринків, країн що розвиваються. У той же час, для невеликої кількості країн, що розвиваються, які мають фінансові та промислові можливості інвестувати кошти за кордоном, криза може бути можливістю для зміцнення свого впливу на глобальну економіку через збільшення присутності своїх компаній за кордоном.

Розбивка країн за групами робиться виключно в статистичних чи аналітичних цілях і не обов'язково відображає оцінку стадії розвитку, досягнутої конкретною країною чи районом в процесі розвитку. При виділенні основних груп країн дотримана класифікація Статистичного управління Організації Об'єднаних Націй. Це: розвинені країни: країни-члени ОЕСР (крім Мексики, Республіки Корея, Туреччини і Чилі) плюс не є членами ОЕСР країни, що стали новими членами Європейського союзу (Болгарія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта та Румунія), плюс Андорра, Ізраїль, Ліхтенштейн, Монако і Сан-Марино. Країни з перехідною економікою: Південно-Східна Європа і Співдружність Незалежних Держав. Країни, що розвиваються: в цілому всі країни, не зазначені вище. У статистичних цілях в дані по Китаю не включаються дані по спеціальному адміністративному району Гонконг (САР Гонконг), спеціальному адміністративному району Макао (САР Макао) і китайської провінції Тайвань.

У цілому країни продовжують роботу з лібералізації та заохочення іноземних інвестицій, хоча при цьому має місце і збільшення числа нових заходів щодо їх регулювання. Країни, як і раніше прагнуть залучати ПІІ, розглядаючи їх як важливого зовнішнього джерела фінансування розвитку.

На країни з перехідною економікою припадає половина глобального припливу ПІІ та чверть глобального вивозу таких інвестицій. Вони відіграють провідну роль у пошукванні ПІІ і як і раніше будуть залишені сприятливими об'єктами докладання прямих іноземних інвестицій. Розширення потоків ПІІ зафіксовано в 2010 році в більшості регіонів. Характер і роль ПІІ змінюються і мають свою специфіку по регіонах. У Африці спостерігається поява нових джерел ПІІ. Розвивається в Азії процес модернізації промисловості на базі ПІІ охоплює все більше галузей і країн. Латиноамериканські транснаціональні корпорації (ТНК) виходять на глобальний рівень. Іноземні банки відіграють стабілізуючу роль у Південно-Східній Європі, проте широкі масштаби їхньої присутності в принципі породжують і певні побоювання. Високі рівні безробіття в розвинених країнах викликають стурбованість з приводу впливу вивезення інвестицій на рівень зайнятості в країнах базування.

Однією з ключових завдань для країн з невеликою, вразливою і слабкою економікою залишається подолання бар'єрів, що перешкоджають залученню ПІІ. Офіційна допомога з метою розвитку (ОДР) може виступати каталізатором підвищення ролі ПІІ в найменш розвинених країнах (НРС). В інвестиційній політиці спостерігається певне роздвоєння. Приймаються заходів з метою подальшої лібералізації інвестиційної діяльності та її заохочення, з одного боку, і

заходи щодо посилення режиму регулювання інвестицій в інтересах вирішення завдань державної політики — з іншого.

На динаміці іноземних інвестицій позначилися прийнятні програми стимулювання економіки та державної допомоги. У глобальній структурі ПІІ простежується ряд великих зрушень, які передували світовій кризі і темп яких, ймовірно, буде наростати в короткостроковому і середньостроковому плані. По-перше, як очікується, продовжиться зростання питомої ваги країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою і як об'єктів розміщення, і як джерел глобальних ПІІ. Ці країни, на які в 2009 році припадала майже половина припливу ПІІ, відіграють провідну роль у процесі поживлення ПІІ. По-друге, зазначений останнім часом подальший спад ПІІ в обробній промисловості в порівнянні з інвестиціями в сферу послуг і сектор видобувних галузей і сільського господарства навряд чи вдасться переламати. По-третє, незважаючи на серйозні наслідки для ПІІ, криза не блокувала процес подальшої інтернаціоналізації виробництва. У 2009 році було відмічено скорочення за всіма складовими потоків ПІІ — пайовою інвестицій, внутрішньофірмовим кредитам і реінвестованим прибутком. Разом з тим завдяки поліпшенню стану в динаміці прибутків корпорацій з другого півріччя 2009 року спостерігається помірне відновлення рівнів реінвестованого прибутку. У першому кварталі 2010 року потоки ПІІ знову стали більш динамічними.

Через глобальність кризи можливості фінансування ПІІ окремих галузей зменшилися. Потоки ПІІ скоротилися по всіх трьох секторах — сектору видобувних галузей і сільського господарства, сектору обробної промисловості та сектору послуг. Постраждали не тільки такі циклічно розвиваються галузі, як автомобільна і хімічна промисловість. У 2009 році скоротилися та ПІІ в галузях, які на початковому етапі чинили опір впливу кризи, в тому числі у фармацевтиці і харчовій промисло-

вості. Приплив ПІІ збільшився в 2009 році в порівнянні з 2008 роком лише у небагатьох галузях, а саме електро-, газо- і водопостачання, а також виробництва електронного обладнання, будівництва і телекомунікацій. У цілому сильніше за все криза вдарила по ПІІ в секторі обробної промисловості проти рівня 2008 року на 77 %. У секторі видобувних галузей і сільського господарства і послуг скорочення таких угод було не настільки кардинальним — відповідно на 47 % і 57 %.

ПІІ, розміщені приватними фондами прямих інвестицій, знизилися за вартістю на 65 %, в той час як ПІІ фондів національного добробуту (ФНБ) зросли в 2009 році на 15 %. На ці фонди разом узяті припадало понад десятої частини загальносвітового обсягу ПІІ, що означає зростання 7 % в 2009 році, але зниження в порівнянні з піковим рівнем 22 % в 2007 році. На динаміці ПІІ приватних фондів прямих інвестицій позначилося зменшення їх операцій із залучення коштів, і обвальне падіння ринку викупів за рахунок залучених коштів.

У сегменті приватних пайових інвестицій в 2010 році простежуються ознаки поживлення, однак пропонується в Європейському союзі (ЄС) режим регулювання їх активності в сегменті ПІІ не зазначалося, що пояснюється досить високими темпами зростання в країнах з ринком, що формується, яким належать ці фонди. Нові інвестиції переключалися на сектор видобувних галузей і сільського господарства і на галузі, у меншій мірі уразливі перед впливом змін у фінансовій сфері, а також на країни, що розвиваються.

Половина глобального припливу ПІІ тепер надходить у країни, що розвиваються та країни з перехідною економікою Приплив ПІІ в ці країни після шести років безперервного зростання в 2009 році впав на 27 % до 548 млрд. дол. Незважаючи на скорочення ПІІ, ця група країн була більш стійка до впливу кризи в порівнянні з розвиненими країнами, країнах. Їх частка в глобально-

Таблиця 3

Окремі показники ПІІ та міжнародного виробництва, 1990–2009 рр.

Показник	Вартісний обсяг в поточних цінах (у млрд. дол)				Річний приріст (у відсотках)				
	1990	2005	2008	2009	1991–1995	1996–2000	2001–2005	2001–2008	2001–2009
Приплив ПІІ	208	9861	771	1 114	22,5	40,0	5,2	-15,7	-37,1
Вивіз ПІІ	241	8931	929	1 101	16,8	36,1	9,2	-14,9	-42,9
Обсяг ввезених ПІІ	2 082	11 525	15 491	17 743	9,3	18,7	13,3	-13,9	14,5
Обсяг вивезених ПІІ	2 087	12 417	16 207	18 982	11,9	18,4	14,6	-16,1	17,1
Доходи від ввезених ПІІ	74 791	1 113	941	35,1	13,4	31,9	-7,3	-15,5	
Доходи від вивезених ПІІ	120 902	1 182	1 008	20,2	10,3	31,3	-7,7	-14,8	
Обсяг продажів закордонних філій	6 026	21 721	31 069	29 298	8,8	8,2	18,1	-4,5	-5,7
Валове виробництво зарубіжних філій	1 477	4 327	6 163	5 812	6,8 7,0	13,9	-4,3	-5,7	
Сукупні активи зарубіжних філій	5 938	49 252	71 694	77 057	13,7	19,0	20,9	-4,9	7,5
Експорт зарубіжних філій	1 498	4 319	6 663	5 186	8,6	3,6	14,8	15,4	-22,2
Зайнятість у зарубіжних філіях (тис. чол.)	24 476	57 799	78 957	79 825	5,5	9,8	6,7	-3,7	1,1
ВВП (в поточних цінах)	22 121	45 273	60 766	55 005	5,9	1,3	10,0	10,3	-9,5
Валове накопичення основного капіталу	5 099	9 833	13 822	12 404	5,4	1,1	11,0	11,5	-10,3
Надходження у вигляді роялті та ліцензійних платежів	29	129	177	..	14,6	8,1	14,6	8,6	..
Експорт товарів і послуг	4 414	12 954	19 986	15 716	7,9	3,7	14,8	15,4	-21,4

Источник: UNCTAD, World Investment Report 2010.

му припливі ПІІ продовжує зростати: вперше в історії в країні, що розвиваються, і країні з перехідною економікою тепер надходить половина глобального припливу ПІІ (Джерело: UNCTAD, World Investment Report 2010).

У групі найбільших одержувачів ПІІ Китай в 2009 році зайняв друге місце після Сполучених Штатів. У сегменті вивезення інвестицій Гонконг (Китай), Китай і Російська Федерація (у вказаному порядку) входять до групи 20 найбільших інвесторів світу. Після майже десятиліття безперервного зростання приплив ПІІ в Африку скоротився до 59 млрд. дол, що означає зниження на 19 % проти 2008 року, головним чином у результаті падіння глобального попиту і цін на сировину. При цьому постраждали виробники сировинних товарів у Західній і Східній Африці. Знизився приплив інвестицій в Північну Африку, незважаючи на більш диверсифіковану структуру ПІІ та продовження програм приватизації. У секторі послуг в Африці скорочення інвестицій носило в порівнянні з іншими секторами менш виражений характер. Очікується, що відновлення цін на сировинні товари покращить тенденцію в динаміці потоків ПІІ до Африки в 2011 році. Африканський континент є привабливим для ТНК. У період 2005–2008 років на них припадало 22 % інвестицій проти 18 % в 1995–1999 роках..

Обсяг інвестицій, що вивозяться з Африки, в цілому скоротився наполовину до 5 млрд. дол. Однак вивіз інвестицій з південної частини Африки збільшився в 2009 році на 1,6 млрд. дол. завдяки південноафриканським інвестицій, що розміщувалися головним чином в інших країнах Африки. Найбільшим регіональним джерелом інвестицій залишалася Північна Африка, на яку припадає понад 50 % від сукупного показника. У динаміці потоків ПІІ до Південної, Східної і Південно-Східної Азії було зареєстровано найбільше з 2001 року зниження, але вони першими повинні відновитися після нинішнього спаду. Обсяг ввезення інвестицій в регіон впав в 2009 році на 17 % до рівня 233 млрд. дол.

Після восьми років підвищувальної тенденції приплив ПІІ в Південно-Східну Європу (ПСЄ) та Співдружність Незалежних Держав (СНД) скоротився до 69,9 млрд. дол, знизився проти рівня 2008 року на 43 %. У 2009 році було відзначено зменшення припливу ПІІ в обидва субрегіону, хоча динаміка потоків у Південно-Східну Європу постраждала менше в порівнянні з потоками інвестицій в СНД. Через зменшення внутрішнього попиту, зниження очікуваної прибутковості проектів у секторі природних ресурсів і іссякання джерел ПІІ, вкладених по «круговим схемами», приплив ПІІ в Російську Федерацію скоротився майже вдвічі. Незважаючи на це, Російська Федерація в 2009 році займала шосте місце в списку головних об'єктів програми інвестицій у світі. Обсяги ПІІ в банківській галузі Південно-Східної Європи росли з перших років нового тисячоліття завдяки здійсненню великих програм реструктуризації та приватизації. В результаті на кінець 2008 року 90 % банківських активів належала зарубіжним власникам. Іноземні банки відіграли позитивну роль у регіонах під час глобальної фінансової кризи. Разом з тим недавня криза у зв'язку з державним боргом Греції відро-

дила побоювання з приводу того, що великі масштаби присутності зарубіжних банків можуть стати каналом перенесення системних ризиків у регіон.

Найбільше падіння по всіх регіонах було відзначено в динаміці припливу ПІІ у розвинуті країні — на 44 % до рівня 566 млрд. дол. Скорочення було не таким масштабним, як під час попереднього економічного спаду 2000–2003 років, хоча нинішні економічні та фінансові потрясіння виявилися набагато серйозніші. Сильніше за всіх цей процес торкнувся Північну Америку, в той час як країни-члени ЄС краще тримали удар і, наприклад у Німеччині, було зафіксовано збільшення інвестицій на 46 %, головним чином завдяки різкому зростанню внутрішньофірмових кредитів. З іншого боку, потоки ПІІ в Сполучене Королівство зменшилися в порівнянні з попереднім роком на 50 %.

Економічний спад відродив давні побоювання в розвинених країнах з приводу впливу інтернаціоналізації виробництва на рівень зайнятості у себе вдома. Проведені дослідження не дають однозначної відповіді щодо впливу вивезення ПІІ на процес скорочення робочих місць на вітчизняному ринку. Справді, характер наслідків залежить від виду інвестицій, розміщення філій і стратегій ТНК в області зайнятості. За оцінками ЮНКТАД глобальні потоки ПІІ зростуть до 1,3–1,5 трлн. дол США в 2011 році. Повернення до докризового рівня очікується лише в 2012 році, при цьому розкид оцінок складає 1,6–2 трлн. дол США. На початку 2010 року спостерігався процес поступового поліпшення макроекономічних умов, збільшення прибутку компаній і зростання вартості активів на фондових ринках буде тривати, сприяючи відновленню довіри ділових кіл. З середини 2009 року відбулось відновлення рівнів прибутку корпорацій.

Висновки. В процесі розробки інвестиційної політики багатьох країн спостерігається прагнення відобразити більш тісну взаємодію інвестиційної та інших форм політики, в тому числі політики, що стосується загальних економічних, соціальних та екологічних питань. Лібералізація триває, а регулювання стає жорсткішим. Національні інвестиційні режими продовжують ставати більш сприятливими для іноземних інвестицій, разом з тим уряду дедалі частіше підкреслюють значення регулювання. Міжнародний інвестиційний режим став ширше за своїми масштабами та охопленням і на системному рівні розвивається в напрямі більшої збалансованості прав і обов'язків держав та інвесторів. Універсальних рішень не існує, тому потрібний комплекс заходів з урахуванням специфіки країн.

Література

1. Драпкин И. М. Международная торговля, прямые зарубежные инвестиции и агломерационные эффекты в условиях гетерогенности / И. М. Драпкин // Известия Уральского государственного университета. — 2010. — № 2 (77). — С. 99–114.
2. <http://www.un.org/ru/development/surveys/investments.shtml>
3. UNCTAD, World Investment Report 2010